

Doc. Pavel Novák

Posudek na disertaci E. Gála

Konfrontační studium českých a maďarských slovesných vazeb. Praha 2006 106 s.

Celkově je problematika, o níž v dis. jde, postižena názvem. Hned v úvodu se dovídáme, že hlavním impulsem k výběru tématu bylo autorovo působení pedagogické: část chyb, jichž se studenti maďarštiny dopouštějí, vzniká z odlišnosti vazeb, konstrukcí v češtině a maďarštině. Poznamenejme: ne že by se shodnost nebo různost vazeb mezi češtinou a maďarštinou ve slovnících neuváděly, avšak – u slovníků pochopitelně – činí se tak izolovaně. Ve svém posudku budu brát tuto motivaci stále v úvahu: čím mohou výsledky předkládané disertace českým studentům maďarštiny pomoci.

Představme si, že by vazby sloves (i lexémů jiných slovních druhů) byly ve výkladových slovnících češtiny a maďarštiny popsány podle standardního zpracování ve výkladových slovnících angličtiny (od Hornbyho dále). Pak by bylo možno provést nezávislý popis zmíněných konstrukcí českých a maďarských a jako minimum propojit soubory konstrukcí obou jazyků pomocí rejstříků uzuálních česko-maď. překladových ekvivalencí sloves. Je zřejmé, že bez takových překladových ekvivalencí by soubory sloves českých a maďarských byly věcmi zcela nesouvisejícími. (Z obsahu předchozí věty je vidět, jak zavádějící může být výraz „lexikální náplň“ syntaktických vzorců současných gramatik češtiny, který „větné vzorce“ nebo dokonce jejich symbolický zápis jako by „osamostatňuje“ a tím upozaduje váhu konkrétních sloves. Tento výraz jistě vznikl v situaci bádání, kdy se jednak jednotlivá slovesa zkusmo seskupují do skupin, vzorců, jednak se zkouší, která další slovesa by bylo možné k jisté skupině, jistému vzorci přiřadit.)

Už to samo by mohlo studentům pomoci, na základě každého ze souborů konstrukcí, tak či onak popsaných a analyzovaných, by si totiž mohli intuitivně, vhladem, prostým názorem získat jisté ponětí o nich. Srovnajme se zachycením slovtvorných skupin a jejich struktur: už jen to, že by ten, kdo se učí česky, viděl, že z dvojice výrazů *žák* a *učitel*, patří druhý k slovům jako *cvičitel*, *krotitel*, *těšitel*, nemusel by se slovo *učitel* učit jako dále nestrukturovaný výraz (jako nemotivované *žák*).

Přirozeně, podle hloubky, přesnosti a výstižnosti popisu by jim popis a systematizace konstrukcí (významová charakteristika příslušných sloves, jednotlivých participantů slovesného děje, obligatornost / fakultativnost doplnění, obsahové souvislosti jednotlivých konstrukcí, souvislosti mezi slovtvornou strukturou slovesa a konstrukce, produktivita / neproduktivita, resp. stupeň produktivnosti / neproduktivnosti jednotlivých konstrukcí) mohly pomoci – aspoň některým ze studentů - více.

Co nabízí v tomto celkovém obraze předkládaná disertace?

Autor vychází z větných, „konstitutivních“ vzorců České mluvnice 3. Postupně je probírá v pořadí podle ČM3, podává soubory českých sloves, které se vyskytly v jeho materiálu (o tom dis. s. 2-3, není přitom jasné, zda má vlastní excerpci ze souvislých textů), přiřazuje každému větnému vzorci (stále ČM 3) jistý větný vzorec / jisté větné vzorce maď. a podává charakteristiky, hlavně významové (významové okruhy sloves), pro (obecně nepřekvapivé) případy, kdy vzorci jednoho jazyka odpovídá více vzorců jazyka druhého. Autor vzorce ČM 3 přejímá; není zřejmé, zda měl nějakou, popř. kterou inspiraci pro své vzorce maď. Maďarské větné vzorce by si zasloužily nějaký úvodní (nebo naopak závěrečný) výklad, charakterizující takové vlastnosti syntaktické stavby maď., z nichž lze již předem očekávat odlišnost větných vzorců českých a maďarských (posesivní sufixy

substantiv, tzv. určitá (předmětná) a neurčitá (podmětná) konjugace), Naproti tomu je z formulace na s. 5: „Při stanovení ekvivalentů jsme se drželi zásady, aby daný maďarský ekvivalent byl co do syntaktické roviny (tj. při jeho větných aktualizacích) co nejbližší českému výrazu“ zřejmé, že se některé rozdíly v obou jazycích nechávají předem stranou.

Závažná jsou autorova konstatování, že maď. akuz. má širší užití než akuz. č., že v m. ekvivalentech pro č. impersonalia typu *sněží* převládají konstrukce blízké č. výrazům jako *padá sníh* a že pro konfrontaci č. a m. větných vzorců je podstatná masová existence sloves strukturně podobných č. případům *učitelovat*, *bubnovat*, *kafovat*, *golfovat* (ve slovních nezaznamenané, nedávno jsem zaslechl). Autorův několikrát opakovaný názor, že „slovesa s komplementem se do jisté míry významově vyprazdňují“ (s. 22) bude třeba ověřovat (jde o to, zdali se to nezakládá jen na příkladech právě zmíněné existence mnoha m. sloves „učitelovat“ apod.).

Podobně s. 5-6 „Např. v češtině je vnímán sémantický aspekt tvaru *patra* /ve větě *Petr šel do prvního patra*/ ve spojení s čVf „šel“ jako označení prostoru uzavřeného (do), zatímco v maďarštině „emeletre“ jako úroveň, průřez budovou, povrch(-re – na, tj. doslova „na první patro“. Srovnejme č. psát na papír proti r. pisat na bumage.“ Bylo by se však třeba vyjadřovat opatrněji (v č. výrazu *Petr šel do prvního poschodí* jako by se patro pojímalo jako ....).

Autorovo úsilí o pozitivní významovou charakterizaci sloves pojících se s akuz., dat. aj. je sympatické, ale vždy je třeba předem počítat s případy významově zbytkovými.

Třeba zdůraznit, že autor zcela oprávněně pojal do svých seznamů i slovesa *jmenovat*, *nazývat* (s. 52), ale jejich analýza je bohužel zatížena několika omyly, zejm. tím, že tato slovesa jsou případy vzorců nikoli dvouvalenčních, nýbrž trojvalenčních, srov. V. Skalička, Čech mezi Maďary (maďarsky). Praha 1937, s. 26 *zvolit někoho něčím – megválasztani vkit vmivé /translativ-faktitiv - pn/ n. vminek /dat.- pn/*.

Autorovi bychom měli být vděční za uvedení u nás dosud neznámé analogie pro syntaktickou i sémantickou centrálnost verba finita – sloveso jako slunce s planetami a měsíci (s. 7, Brassai 1863)

V bohemistických partiích jsou některé drobnější nesrovnalosti. Interní odkazování není dost explicitní (např. pozn. 36 na s. 18), je chybně psáno jméno ruského autora (Apreszján na s. 3, nikoli v bibliografickém údaji, nýbrž v českém textu), citování není vždy přesné.

Gálova práce je cenným příspěvkem pro konfrontaci č. a m. syntaxe, z jejího pedagogického využití se ovšem objeví různé korektivy.

Práci doporučuji k obhajobě.

Praha 11.10.2006.

Jaroslav Zvonár